עין משפט נר מצוה

קלה א ב ג מיי׳ פכ״ו מהל׳ מלוה ולוה הל׳ ו סמג עשין צד טוש״ע ח״מ סי׳ קל סעיף ז:
קלו ד ה מיי׳ שם הל׳ ז טוש״ע שם סעי׳ ד:
קלז ו ז מיי׳ שם הל׳ ו טוש״ע שם סעי׳ ז:
קלח ח ט י כ ל מיי׳ שם פכ״ה הלכה ו ופי״ז מהל׳ אישות הל׳ ט ועי׳ בהשגות ובמ״מ סמג שם וסי׳ מח טוש״ע אה״ע סי׳ קב סעיף ו ז:
קלט מ מיי׳ פכ״ה מהל׳ מלוה הלכה ב סמג עשין צד טוש״ע ח״מ סי׳ קכט סעיף ב:
קמ נ מיי׳ שם הל׳ ו ועי׳ בהשגות ובמ״מ ופי״ז מהל׳ אישות הל׳ ט ועי׳ בהנ״ל סמג שם טוש״ע אה״ע סימן קב סעיף ו ז:
קמא ס מיי׳ פ״ז מהל׳ ערכין הל׳ יט ועי׳ בהשגות ובכ״מ סמג עשין קלא טוש״ע ח״מ סי׳ רנה סעיף ג:
קמב ע מיי׳ פ״י מהל׳ זכיה הל׳ ג סמג עשין פב טוש״ע שם סעיף ב:

◆

רבינו גרשום

חובו ולא היה חייב כלום למלוה: מאי בינייהו. בין רב פפא ורב הונא מכדי בין למר ובין למר לא פרעי יתמי לערב: איכא בינייהו כשחייב מודה. שאביהן הודה בשעת מיתתו שעדיין לא פרע למלוה כלום למאן דאמר אימור צררי אתפסיה הכא לא אתפסי׳ ופרעי יתמי לערב מאי דפרע למלוה ולמאן דאמר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו אע״ג דהודה בשעת מית׳ דחייב למלוה (ולמאן דאמר) לא יפרעו להערב דיתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ולא פרעי ליה לערב כלום: א״נ איכא בינייהו. דתבעיה מלוה ללוה קמי בית דין ושמתוהו דליפרע ליה ומת בשמתיה ולא פרע ליה למאן דאמר צררי אתפסיה הכא כיון דמת בשמתא לאו מידי אתפסוה ומחייבי יתמי למיפרע לערב מה שפרע למלוה ולמאן דאמר פריעת בעל חוב מצוה יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו ולא פרעי ליה מידי: שלחו מתם היכא דשמתוהו ומית בשמתיה. אפ״ה הלכ׳ כרב הונא בריה דרב יהושע דחיישינן דלמא צררי אתפסיה ולא הספיק לתבוע להפר שמתא עד שמת הוא [אבל] אי ודאי בריר לן דלא אתפסי׳ צררי מחייבי יתמי לשלמי לערב אע״ג דמלוה על פה היה: מיתיבי ערב שהיה שטר חוב של מלוה יוצא מתחת ידו ואמר שפרע למלוה והחזיר לו השטר ותובע מן היתומין שישלמו מה שפרע למלוה אינו גובה מהן כלום דחיישינן שמא לא פרע למלוה אלא נפל השטר מן המלוה ומצא הערב ואע״ג דהאי חוב בשטר הוא הואיל וזה שטר על שם המלוה נכתב ולא על שם הערב להכי אינו גובה הערב דלגבי ערב מלוה על פה הוא דאין לו שטר על היתומין שחייבין לו: ואם כתב בו. בשטר כתיבת המלוה שכתב לערב התקבלתי ממך חובי. גובה מן היתומים דהשתא ליכא למיחש לנפילה וכיון דכתב ביה התקבלתי דמי כמאן דאית ליה שטר על היתומין: בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע. דחייש לצררי וכל היכא דוראי פשיטא לן דלא אתפסיה צררי מיחייבי יתמי לשלומי הכא נמי כיון דהכא מלוה בשטר הוא איכא למימר לא הוה מתפיס ליה צררי אלא אם כן מהדר ליה שטרא וכיון דלא אהדר ליה שטרא פשיטא דלא אתפסיה לצררי ומשום הכי גובה ערב בשכתב לו התקבלתי דדמי כמאן דאית ליה שטרא על יתמי: אלא לרב פפא. דאמר יתמי לאו בני מיעבד מצוה נינהו במלוה על פה סוף סוף אע״ג דמלוה הוה ליה שטרא מעליא הא התקבלתי דאית ליה לערב עלי׳ יתמי לאו שטר גמור הוא והוה לענין ערב כמלוה על פה ואמאי גבי מיתמי: אמר לך רב פפא. להכי טרח וכתב ליה התקבלתי דליהוי ליה האי התקבלתי כמאן דאית ליה לערב שטר גמור על יתמי ומש״ה גובה מינייהו. ההוא ערבא דעובד כוכבים שהיה ערב לעובד כוכבים בשביל שהלוה לראובן ומת ראובן ופרעיה ערב לעובד כוכבים: הני מילי למלוה ישראל. איכא למיחש דלמא אתפסיה לוה צררי קודם מיתתו משום דמלוה

ושעבד נכסיו לזה ויש לו כח לזה מיהו קשה לר״י מן התוספתא דקתני ואם כתב בו בע״ח ולשון בו משמע כפירוש ר״ח ויש לפרש קצת לפירוש ר״י כי הלוה מכל מקום כתב לו כך אבל הבעל חוב לוה לכתוב לו כדי שיהא הערב קבלן גמור והא דאמר מלוה על היתומין לפרוע חובת אביהן פירש ר״י דהיינו במלוה על פה ובמקום שלא נשארו קרקעות מאביהן כי אם מטלטלין ולא כייפינן ליתמי עבור כן אפי׳ היו גדולים כדמוכח פרק מי שהיה נשוי (כתובות דף צא:) גבי קטינא (ו) דאביי דמדקטריף בעל חוב אלמא גדולים היו והא דפסקינן לקמן מלוה על פה גובה מן היורשים היינו במקרקעי דומיא דאינו גובה מן הלקוחות: **אטו** כל דמגרש כו׳. שמא יפרע בלא ב״ד ובלא הדרה: **בר** מערב דכתובה. דאף על גב דאית ליה לא משתעבד ומילתיה דרשב״ג מיירי באבא לגבי ברא דמשעבד נפשיה [ל](הג״ה. ותימה למורי אמאי לא פריך ממתניתין): **שכיב** מרע שאמר מנה לפלוני בידי כו׳. קשה לר״י הא דבעי פ׳ מי שמת (לעיל דף קמח:) שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו מהו תפשוט מהכא דאם עמד אינו חוזר דאי חוזר חוזר (נמי) [כמו] במתנתו וא״כ פשיטא דנאמן ומאי קנוניא שייך והלא היה יכול לחזור בו מיד ונראה לר״י דמיירי בשכיב מרע שהקדיש כשהיה בריא את נכסיו ואמר השתא נמי מנה לפלוני בידי נאמן והאי דנקט שכיב מרע משום דדוקא השתא מהימן כדאמרינן בפרק שום היתומים (ערכין דף כג.) (ובפ׳ שבועת הדיינים (שבועות דף מב:) דאין אדם חוטא ולא לו אבל בבריא ודאי חיישינן: **אדם** עשוי שלא להשביע את בניו. והיינו בשלא תבעוהו ואמר מעצמו אבל תבעוהו והודה חייב כדאמר לקמן בשמעתין דטעמא דלהשביע את בניו לא שייך התם ומשטה אני בך נמי לא טענינן (ז) אף על גב דבריא אי לא טעין טענינן ליה דאין אדם משטה בשעת מיתה כדאמרינן בסמוך והא דאדם עשוי כו׳ אמר רבי דמשמע אפי׳ לא טעין טענינן ליה דאמר בזה בורר (סנהדרין דף כט: ושם) ההוא דקרו ליה קב רשו אמר מאן מסיק בי אלא פלניא ופלניא תבעוהו לדינא קמיה דרב נחמן אמר אדם עשוי כו׳ משמע דרב נחמן הוה טעין ליה הכי:
ורב

מאי בינייהו איכא בינייהו [א]כשחייב מודה אי נמי [ב]דשמתוהו ומת בשמתיה [א]שלחו מתם שמתוהו ומת בשמתיה [ג]הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע מיתיבי [ד]ערב שהיה שטר חוב יוצא מתחת ידו אינו גובה [ה]ואם כתוב בו התקבלתי ממך גובה בשלמא לרב הונא בריה דרב יהושע משכחת לה כשחייב מודה אלא לרב פפא קשיא שאני התם (א) להכי טרח וכתב ליה התקבלתי [ו]ההוא ערבא דעובד כוכבים דפרעיה לעובד כוכבים מקמי דלתבעינהו ליתמי א״ל רב מרדכי לרב אשי הכי אמר אבימי מהגרוניא משמיה דרבא אפילו למ״ד חיישינן לצררי ה״מ ישראל אבל עובד כוכבים כיון דבתר ערבא אזיל לא חיישינן לצררי א״ל אדרבה אפילו למ״ד לא חיישינן לצררי הני מילי ישראל [ז]אבל עובדי כוכבים כיון דדינייהו בתר ערבא אזלי אי לאו דאתפסיה צררי מעיקרא לא הוה מקבל ליה: וכן היה רשב״ג אומר הערב לאשה בכתובתה [וכו׳]: [ב]משה בר עצרי ערבא דכתובתה דכלתיה הוה רב הונא בריה צורבא מדרבנן הוה ודחיקא ליה מילתא אמר אביי ליכא דניזיל דנסביה עצה לרב הונא דנגרשה לדביתהו ותיזיל ותגבי כתובה מאבוה והדר נהדרה א״ל רבא והא ידירנה הנאה תנן א״ל אביי אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש לסוף איגלאי מילתא דכהן הוא אמר אביי היינו [ג]דאמרי אינשי בתר עניא אזלא עניותא ומי אמר אביי הכי והא [ד]אמר אביי [ח]איזהו רשע ערום זה המשיא עצה למכור בנכסי׳ כרשב״ג [ט]בנו שאני וצורבא מרבנן שאני והא ערב הוא [ה][וקיימא לן] ערב דכתובה [י]לא משתעבד [כ]קבלן הוה הניחא למ״ד קבלן דכתובה אע״ג דלית ליה נכסי לבעל משתעבד שפיר אלא למאן דאמר אי אית ליה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר איבעית אימא מיהוי הוה ליה ואישתדוף ואיבעית אימא [ל]אבא לגבי בריה שעבודי משעבד נפשיה דאיתמר [ו]ערב דכתובה דברי הכל לא משתעבד קבלן דבעל חוב דברי הכל משתעבד קבלן דכתובה וערב דבעל חוב פליגי מר סבר אי אית ליה נכסי ללוה משתעבד אי לית ליה לא משתעבד ומר סבר בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד [ז]והלכתא (ב) [מ]ערב בין אית ליה ובין לית ליה משתעבד [נ]בר מערב דכתובה דאע״ג דאית ליה לבעל לא משתעבד מאי טעמא מצוה הוא דעבד ולאו מידי חסרה [ח]אמר רב הונא [ס]שכיב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן חזקה אין אדם עושה קנוניא על הקדש מתקיף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו דרב ושמואל דאמרי תרוייהו [ע]שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי אמר תנו נותנין לא אמר תנו אין נותנין אלמא [ט]אדם עשוי שלא להשביע את בניו
הכא

מאי בינייהו. כיון דבין למר ובין למר אין הערב גובה עכשיו מיתמי: **כשחייב מודה.** בשעת מיתתו דליכא למיחש לצררי לרב הונא גבי מיתמי לרב פפא לא גבי עד דגדלי: **דשמתוהו ומית בשמתיה.** שלא רצה לפרוע בחייו: **שלחו מתם.** היכא דשמתוהו ומית בשמתיה הדבר ידוע שלא פרעו וכמי שחייב מודה דמי: **הלכתא כרב הונא בריה דרב יהושע.** דגבי מיתמי ולא אמרינן יתמי לאו בני מיעבד מלוה נינהו. הלכתא גרסי׳ ולא גרסי׳ והלכתא: **היוצא מתחת ידי ערב.** ותובע את היתומים ואמר פרעתי חוב של אביכם והשטר מוכיח שהרי החזירו לי המלוה: **אינו גובה.** עד דגדלי יתמי ומשתעי דינא בהדייהו ואז ישבע ויפרע מהם כדין הבא ליפרע מנכסי יתומים: **ואם כתב בו.** המלוה התקבלתי ממך מן הערב: **דלהכי כתב ליה התקבלתי.** דהוי ערב מוחזק בשטר שיש לו עליהם ולא חשיבא מלוה על פה ובמלוה בשטר מודה רב פפא דגבינן מיתמי דלא אמרינן הכא מלוה אלא חוב ומוטלת עליהם לפרוע בעל כרחם: **אפילו למ״ד חיישינן לצררי ה״מ.** במלוה שהוא ישראל שדינו של לוה לפרוע למלוה שהרי המלוה לא יתבענו לערב תחלה: **אבל.** היכא דהוי המלוה עובד כוכבים אין הלוה מתפיסו לעובד כוכבים צררי דהא ידע ישראל דעובד כוכבים הדר תו וגובה זמנא אחריתי מן הערב: **מעיקרא.** כשנעשה היהודי ערב לעובד כוכבים אי לאו צררי אתפסיה לערב לא הוה מקבל ליה ליכנס בערבות שהרי זה יודע בודאי שהעובד כוכבים יחזור עליו ולא על הלוה והלכך לא גבינן מיתמי עד דגדלי: **עצרי.** כהן הוה ואי מגרש תו לא מצי מהדר לה: **והאמר אביי.** בפ׳ יש נוחלין[י]: **איזהו רשע ערום.** (ג) המתעבר על ריב לא לו ומבטל מחשבת הנותן שאמר נכסי לך ואחריך לפלוני ורצונו לא היה ראשון מוכר לאחרים להפסיד אחריך ערום דמכל מקום מצליח הוא ומה שעשה עשוי שהנותן לא מיחה בשעת המתנה כרשב״ג דאמר אם קדם ראשון ומכר מה שעשה עשוי כי אין לאחריך אלא מה שישייר ראשון והרי לא שייר לו כלום: (ד) **והא קיימא לן.** לקמן בשמעתין: **מאי איכא למימר.** דהא לא הוו ליה נכסי לרב הונא ולא נשתעבד אביו: **אי בעית אימא** (ה) **הוו.** לרב הונא בשעה שנעשה אביו ערב וגמר ומקנה מתוך שהיה סבור שלא יפסיד: **דברי הכל לא משתעבד.** כדמפרש טעמא לקמן מלוה הוא דעבד ולאו מידי חסרה: **כי לית ליה נכסי לא משתעבד.** דלא גמר בלבו לשעבד נפשיה ואינו אלא פטומי מילי שירא להפסיד. ואיכא למימר אמוראי פליגי בהא מילתא ושמעתייהו[כ] לא איתפרשו בגמ׳: **בכולהו משתעבד.** אע״ג דלית ליה נכסי: **מלוה הוא דעבד.** המשדך בזיווגן אין דעתו לפרוע הערבות אלא מתכוין לזווגן שע״י ערבות זו מתרצין ולא מידי חסרה לאשה דהא טב למיתב טן דו [קידושין מא.] ולטובתה נתכוין: **מתקיף לה רב נחמן וכי אדם עושה קנוניא על בניו.** להנחיל לאחרים ולהפסיד את בניו ואפ״ה אמרי רב ושמואל אם לא אמר תנו אין נותנין לאותו פלוני אע״ג דהודה שיש לו מנה משל פלוני בידו אלא מאי אית לך למימר אמאי אין נותנין לו דאדם עשוי שלא להשביע כו׳ נתכוין שלא יחזיקוהו כעשיר לא הוא ולא בניו:
הכא

מסורת הש״ס

א) [ערכין כב. ובפירש״י ע״ש], ב) שם כג., ג) שם ב״ק לב. [חולין קה:], ד) לעיל קלז. כתובות לה: סוטה כה: ערכין כב., ה) רש״ל, ו) גיטין מט: [ערכין כג:], ז) רש״ל והלכתא אכולהו משתעבד בר, ח) שבועות מב: [ערכין כג.], ט) [סנהדרין כט:], י) [לעיל קלז.], כ) בס״י ושמתייהו, ל) ת״י.

◆

הגהות הב״ח

(א) גמ׳ דלהכי טרח: (ב) שם והלכתא בכולהו משתעבד בר מערב דכתובה כצ״ל ותיבות ערב בין אית ליה ובין לית ליה נמחק: (ג) רשב״ם ד״ה איזהו רשע ערום המתעבר: (ד) ד״ה וקיימא לן כצ״ל ותיבות והא נמחק: (ה) ד״ה אי בעית אימא מיהוי הוה: (ו) תוס׳ ד״ה (בע״א) ואם וכו׳ גבי קטינא דארעא דקטריף בעל חוב: (ז) ד״ה אדם וכו׳ לא טעינן ליה אע״ג:

◆

מוסף רש״י

דשמתוהו. ב״ד לאביהן על שאינו פורע לה חובו ומת בשמתיה, השתא ליכא למיחש לצררי, דלא היה פורע אלא בנ״ד כדי שיתירו נידוי (ערכין כב.). אטו כל דמגרש בבי דינא מגרש. שיאמרו לו דור הנאה, ילך בלבנה ויגרשנה (שם כג.). דכהן הוא. רב הונא ולא הוה מגרשה לא מצי לאהדורה (שם). כרשב״ג. במתני׳ כתובות (לה:) האומר בשעת מיתה נכסי לך ואחריך לפלוני וירד הראשון ומכר ואכל, רשב״ג אומר אין לשני אלא מה ששייר הראשון, והיי הוי רשע ערום (ערכין כג.). ערב דכתובה לא משתעבד. מלה דערב בעלמא הוא ועוד לאו מידי חסרה שלא הוציאה כלום משלה (גיטין מט:) דמלוה קא עביד לזווגם ולא מידי מחסר לה דהא לא קא יהבא זוזי (ערכין כג.). קבלן דבעל חוב. תרתי לחומרא איכא, חדא דקבלן הוא ועוד דחסריה ממונא (גיטין ג). שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי. הגביהו תחלה מן הנכסים שהקדשתי (שבועות מב:).

◆

רבינו גרשום (המשך)

תובע ללוה: אדרבה. הכא איכא למיחש דדילמא לערב גופיה אתפסיה צררי דכיון דידע האי ערב דעובד כוכבים בתר דידיה אזיל ולא בתר לוה לא הוה מקבל למהוי ליה ערב אי לאו דאתפסיה צררי לערב הלכך לא גבי הערב כלום מיתמי: אמר ליה אביי אטו כל דמגרש בבי דינא רבא מגרש. אפי׳ לפני בית דין הדיוט יכול לגרש דלא ידעי [דמצרכה] לידור הנאה ולא אדרי ליה: איגלאי מילתא דכהן הוה. רב הונא ולית ליה תקנה לגרשה דאי מגרש לה לא מצי לאהדורה: והיכי הוה אביי משיא עצה. למיעבד קנוניא והא אמר אביי כו׳: שאני הכא. דבנו היה רב הונא וליכא העברת ירושה כדאמ׳ (לעיל דף קל) אם אמר על מי שראוי ליורשו דבריו קיימים. ועוד משום צורבא מרבנן ודחקא ליה מלתא שאני מאינש דעלמא: ואכתי מאי עצה הואי. והא ערב דכתובה לא משתעבד למיפרע כדאמר לקמן דמצוה עבד דזווגן (מאי) [ולאו מידי] חסרה: קבלן הוה. דמשתעבד: אלא למאן דאמר אי לית ליה לא משתעבד מאי איכא למימר. הא רב הונא לא הוה ליה נכסי כשנעשה אביו ערב בשבילו: אבא לגבי בריה. כשנעשה קבלן בשבילו משעבד נפשיה אע״ג דלית ליה נכסי לבן מפני חיבת הבן: מר סבר. איכא למאן דאמר אי אית ליה נכסי כו׳: מצוה עבד. כלומר דלא גמיר ושעבד נפשיה אלא האי דנעשה לו ערב משום מצוה נתכוון כדי שיזדווגו שניהם ולא מידי חסרה שלא נתנה לו כלום על ידו: נאמן. ונותנין מנה לפלוני: לא אמר תנו אין נותנין. אע״ג דאיכא למימר אין אדם עושה קנוניא על בנו דניחא ליה לבנו יותר מבאחר ואי לאו דהוה חייב לאחר מנה לא הוה אמר ואפי׳ [הכי] אם לא אמר תנו אין נותנין. ודאיכא למימר כי לא אמר תנו האי דאמר הכא מנה לאחר בידי להכי

הכא נמי אדם עשוי שלא להשביע את עצמו כי קאמר רב הונא התם דנקיט שטרא מכלל דרב ושמואל דלא נקיט שטרא אמר תנו נותנין מלוה על פה הוה [א]ורב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות אלא אמר רב נחמן אידי ואידי דנקיט שטרא ולא קשיא [א]הא דמקויים הא דלא מקויים אמר תנו קיימיה לשטריה לא אמר תנו לא קיימיה לשטריה אמר רבה שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין פרענו נאמנין תנו מנה לפלוני ואמרו יתומין פרענו אין נאמנין כלפי לייא איפכא מסתברא אמר תנו מנה [ב]כיון דפסקה אבוהון למילתא איכא למימר דפרעיה [ג]מנה לפלוני בידי כיון דלא פסק אבוהון למילתא [ב]איכא למימר דלא פרעיה אלא אי איתמר הכי איתמר [ד]שכיב מרע שאמר מנה לפלוני בידי ואמרו יתומין חזר ואמר לנו אבא פרעתי נאמנין מ"ט אדכורי מידכר [ה]תנו מנה לפלוני ואמרו יתומין חזר ואמר אבא פרעתי אין נאמנין דאם איתא דפרעיה לא הוה אמר תנו בעי רבא שכיב מרע שהודה מהו צריך לומר אתם עדי או אין צריך לומר אתם עדי (א) [ג]צריך שיאמר כתובו או אין צריך לומר כתובו אדם משטה בשעת מיתה או אין אדם משטה בשעת מיתה בתר דבעיא הדר פשטה [ד][ו]אין אדם משטה בשעת מיתה [ה][ז]ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו: **מתני'** [ו][ח]המלוה את חבירו בשטר גובה מנכסים משועבדים [ט]על ידי עדים (ב) גובין מנכסים בני חורין

הוציא

הכא נמי. גבי הקדש איכא למימר לכך נתכוין ואמאי קאמר רב הונא נאמן ונותנין לו המנה: **כי קאמר רב הונא דנקיט שטרא.** ההוא מלוה וזה הודה לו: ופרכינן **מכלל דרב ושמואל מיירי בדלא נקיט.** והלכך אין נותנין לו כי לא אמר תנו אי הכי כי אמר תנו אמאי נותנין מלוה על פה היא כו' ואי [ז](לאו) משום טעמא דמלוה לקיים דברי המת לא היה להם ליתן בשביל דברי אביהם עד לאחר מותו: **אלא אמר רב נחמן.** בין זה שאמר שכ"מ מנה לפלוני בידי והוא בא ליפרע מן ההקדש ובין זה הבא ליפרע מבניו כולהו שטרי נקיטי דמסקי ביה בהאי שכיב מרע מנה ולא קשיא: **הא.** דהקדש במקויים דאיכא הנפק: **אמר תנו קיימיה לשטריה.** ולא צריך מלוה לקיומיה: **לא אמר תנו.** חיישינן דלמא משום שלא להשביע את בניו אמר הכי ולא גבי עד דמקיימי לשטריה: **דכיון דפסקה אבוהון.** שגמר דבריו וצווה לפרוע: **מ"ט.** (ג) [ח][דלא] דלמא אידכורי מידכר והלכך לא רצה לומר עדיין תנו: **שכיב מרע שהודה.** בעל חובו טוען לו מנה לי בידך ואמר לו הן דכה"ג אמרינן בסנהדרין בפ' זה בורר (ד' כט:) דצריך שיאמר אתם עדי ואי לא מצי א"ל משטה אני בך: **צריך שיאמר כתובו.** דאמרי' בחזקת הבתים (לעיל מ.) הודאה בפני שנים צריך שיאמר כתובו: **ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין.** וא"צ לומר כתובו: **מתני' המלוה את חברו בשטר.** אפי' אין כתוב בו אחריות הא פסקינן הלכתא בשנים אוחזין (ב"מ טו:) דאחריות טעות סופר הוא וכמי שכתוב בו אחריות דמי: **משועבדים.** מכורין:

הוציא

ורב ושמואל דאמרי תרווייהו מלוה וכו'. וא"ת והא דברי שכיב מרע ככתובין וכמסורין דמו (ד) מאחר דאם כתבו ונתנו היו נותנים השתא אמאי אין נותנים כמחלק כל נכסיו וי"ל לא דמי דהיכא דנותן מטעם מתנה בודאי תקנו שיהיו ככתובין וכמסורין שמא תטרף דעתו עליו אבל מלוה להן ליתן מכח מלוה ולא מטעם אחר אין לו אלא מכח מלוה כאשר בתחלה והלכך אין נותנין: **הא** דמקויים. וא"ת (ה) הא דנקט שטרא מקויים צריכין למימר דנאמן ועוד מה אנו צריכין לנאמנות ממילא גבי ע"י שטר שבידו ועוד למה לי הקדש ועוד מאי איריא שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו כדמפרש בפ' שום היתומים (ערכין דף כג. ושם) אפי' בריא נמי וי"ל דכולהו איצטריך לגבות בלא שבועה דאי לא הוה אלא שטרא הוה בעי שבועה כדתנן (כתובות דף פז.) הבא ליפרע מנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה ואפילו הקדש אי לא (ו) שכ"מ ואי לא נאמנותו הוה [בעי] שבועה דמה לי משתעבד לגבוה מה לי משתעבד להדיוט והכי מפרש בהדיא בפ' שבועת הדיינים (שבועות דף מג:) על הא דקתני (ברייתא) אבל נשבעים לקטן ולהקדש ליפרע מנכסי הקדש (ופריך) תנינא (כו') מנכסים משועבדים כו' סד"א הנ"מ הדיוט אבל הקדש לא חיישינן לקנוניא קמ"ל ופריך והא א"ר הונא שכ"מ כו' ומשני דוקא שכ"מ דאין אדם חוטא ולא לו ומכאן נראה לרבי הא דמבעיא לן פ' הניזקין (גיטין דף נ:) גבי אין נפרעין מנכסים משועבדין במקום שיש נכסים בני חורין אפילו הן זיבורית במתנה מאי בההיא דמנכסים משועבדים לא יפרע אלא בשבועה הוי ודאי ה"ה מתנה דנשבעין כשבאין ליפרע ממנו דפשיטא ליה נמי הכא דמה לי משתעבדי לגבוה מה לי משתעבדי להדיוט אלמא להדיוט בכה"ג בעי שבועה: **הא** דלא מקויים. וא"ת כי היכי דאי לא מקויים [ט][אמרינן] שהוא מזויף והאב אמר שלא להשביע את בניו בהא נמי לימא (ז) שלא להשביע את בניו ופרוע הוא ומדברי האב אין ראיה ואין לומר דא"כ היו נותנים על ידי שבועה אם היה מקויים שא"ל אלא לישבע שלא נפרע וזה יכול הוא לעשות ולא שייך לומר אין נותנים אבל בלא מקויים דבעי קיום [י][קודם שיפרע] שייך לומר אין נותנים דהא גבי הקדש אמרו נאמן במקויים ולא טענינן ליה פרוע ויצטרך שבועה אלא נאמן בלא שבועה כדמוכח ההיא דשבועות (דף מג:) שהבאתי לעיל אלא נראה לרבי דהיכא דנקט ההוא מלוה שטרא (ח) ומקיים אין הלוה רגיל לעולם לומר שלא להשביע שחייב לו מנה כמו שכתב בשטר היכא דפרעיה שלא יהא סבורים העולם שלא פרעו: **אלא** אי איתמר כו'. לא בעי למימר אלא איפכא איתמר דידע גמרא שאמר על מנה לפלוני בידי דנאמנים: **חזר** ואמר לנו אבא פרעתי נאמנים דלמא אדכורי מדכר. היינו פרעתי קודם לכן [כ][כדקאמר דלמא] אדכורי מדכר [היינו] באותה שעה כדמוכח בסמוך [דקאמר] אי איתא דפרעיה כו' והכא נאמנים משום שהוא (ט) היה נאמן לומר פרעתי קודם לכן מגו דנאמן לומר פרעתי אחרי כן כדתנן מנה לי בידך א"ל הן למחר א"ל תנהו לי נתתיו לך פטור אלא דמשביעין אותו שבועת היסת מדרבנן ואף הם יכולים לומר פרענו אחרי כן והא דאמר אין נאמנים כיון דלא פסקה למילתיה היינו דטפי מסתבר לומר שם אין נאמנין מתנו מנה לפלוני ואומר רבי הא דאמר סוף פ"ק דגיטין (דף יד.) הנהו גנאי דעבוד חושבנא בהדי הדדי כו' לסוף לא פש גביה ולא מידי ומסיק דהאי דאקני למריה ארעא זוזי דפשו גביה קנין בטעות הוא וחוזר ומפרש ר"ת ורבינו חננאל שהיו הן מודים שטעו תחלה בחשבון שאם לא כן לא היה נאמן שא"כ אין לך קנין מועיל (י) לעולם שיאמר טעיתי וגם יאמר היאך טעה הא לאו הוכחה היא דודאי הוא יכול להיות נאמן בכמה מקומות מגו דהוה מצי למימר פרעתי אחרי כן כדאשכחן הכא אלא נראה דלא מיבעיא שנאמן לומר שטעה כשאמר מנה לפלוני בידי אלא הוא נאמן לומר פרעתי כבר מגו דמצי למימר פרעתי אחרי כן ומ"מ יכול הוא להיות דהתם צריך שיהו מודים שטעה אחרי כן משום דקנין חשוב כתנו דהכא דאי פרעיה לא הוה אמר תנו ומה לי לשקר במקום עדים הוא ה"נ התם אי איתא דטעה דלא פש גביה מידי לא הוה מקני וי"מ דדוקא בשכ"מ שייך למימר אדכורי מדכר שאין דעתו מיושבת עליו אבל בריא לא:

ודברי שכ"מ ככתובין וכמסורין דמו כו'. האי ככתובין לא הוי ככתובין דלעיל פ' מי שמת (דף קנא.) דהתם קאמר שהם ככתובים וכמסורין כבר דלא בעי קנין אבל הכא לא בעי למימר דדוקא ככתובין וכמסורין אלא אלימו טובא כדברים הכתובים הלכך הוי כאילו אמר כתבו והרבה יפוי כח עשו חכמים בשכיב מרע בלא ההוא דלעיל דלא בעי קנין כי ההיא דאמר בפרק קמא דגיטין (דף יד:) דהולך כזכי בשכיב מרע אפילו לא הוי בבריא כזכי:

המלוה את חבירו בשטר כו' [על ידי] עדים גובה מנכסים בני חורין. הכא תנן בהדיא דמלוה על פה לא גבי ממשועבדים [ל][מדרבנן] והא דפרש"י פרק הניזקין (גיטין דף נא. ושם) דמזון האשה והבנות גובין מנכסים בני חורין לפי שאין קלוטים אבל היו קלוטים היו גובין אע"פ שאין כתובים משום דהוה כמלוה ע"פ ליתא ואגב ריהטא לא עיין בה אלא טעמא דאכילת פירות [מ]למזון האשה והבנות דגבי אם היו קלוטים אפילו אין כתובים משום דקלא אית להו [נ] והקשה ה"ר יעקב מקורביי"ל אם כן היאך נשבעין במודה מקצת הטענה והא אין נשבעין על כפירת שעבוד קרקעות ואומר רבי כגון שמחל שעבודו א"נ בדליכא עדים דהא דשעבודא דאורייתא היינו על פי עדים אבל על פי עצמו לא ובפרק קמא דבבא מציעא (דף ד: ושם) הארכתי יותר מבכאן:

גבו

מסורת הש"ס

א) לעיל מב. וש"נ, ב) רש"ל ליכא למימר דפרעיה, ג) רש"ל מהפך הגי' בתחלה אדם משטה וכו' ואח"כ הבעיא דצ"ל כתובו, ד) [ועיין תוס' סנהדרין כט: ד"ה כן], ה) [לעיל קנא. וש"נ], ו) לעיל מב. קנז., ז) רש"ל מ"ז, ח) רש"ל, ט) רש"א, י) רש"ל, כ) רש"ל. וגי' רש"א לכן דלאו אדכורי מדכר באותה, ל) רש"ל, מ) נ"ל ומזון, נ) רש"א להו סס"ד אח"כ מה"ד שעבודא דאורייתא הקשה ה"ר יעקב,

הגהות הב"ח

(א) גמ' או אין צריך לומר אתם עדי אדם משטה וכו' בשעת מיתה צריך שיאמר כתובו או א"צ לומר כתובו בתר דבעיא: (ב) שם ע"י עדים גובה: (ג) רשב"ם ד"ה מ"ט דלמא אידכורי: (ד) תוס' ד"ה ורב וכו' ומאחר וכו' כשמחלק כל נכסיו: (ה) ד"ה הא דמקוים וא"ת כיון דנקט הכא שטרא מקוים מה צריכים למימר: (ו) בא"ד אי לא הוה שכיב מרע: (ז) ד"ה הא דלא וכו' נמי לימא שהאב אמרו שלא להשביע: (ח) בא"ד ומקוים אין הלוה כו' היכא דפרוע שלא יהיו: (ט) ד"ה חזר כו' משום שהוא נאמן כצ"ל ותיבת היה נמחק: (י) בא"ד מועיל דלעולם יאמר טעיתי כו' לא הוה מקני ליה ויש מפרשים:

מוסף רש"י

אדם עשוי שלא להשביע את עצמו. אדם עשוי לומר לבריות חייב אני מעות לפלוני, להתרחק מעין הרע, שלא לירלאות שבע ממון (סנהדרין כט:). **מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין.** דשעבודא לאו דאורייתא, וכל שכן מן הלקוחות, אבל מלוה בשטר הוא עצמו שיעבדו, דכתב ליה כל נכסיי דאית לי אחראין לשטרא דנן (קדושין יג:) טעמא מפרש בשילהי מכילתין שיעבודא לאו דאורייתא, ומיהו לא קי"ל הכי אלא כדמפרש התם הלכתא גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות (לעיל מב.). **המלוה את חבירו בשטר.** דסתם שטר לאחריות נכתב, ואפילו לא נכתב קי"ל אחריות טעות סופר הוא וכמי שנכתב דמי (לעיל מב.). **גובה מנכסים משועבדים.** מלקוחות, וכגון שלא שבקו ליה ללוה בני חורין לגבות המלוה מהם (שם) אם אין ללוה נכסים בני חורין גובה מלוה מן הלקוחות, דאמר בשנים אוחזין (יד.) לרבנן אחריות שלא נכתב בשטר טעות סופר הוא וכמי שנכתב בו דמי, דלא שדי איניש זוזי בכדי ולכך נתכוין המלוה שיכתוב בשטר אחריות, אלא ששכח הסופר וטעה, וסתם שטר קלא אית ליה ולקוחות הוא דאפסדו אנפשייהו, שלקחו קרקע מן הלוה ולא הניחו לו בני חורין כדי לגבות מהן מלוה את חובו (לעיל קנז.). **על ידי עדים.** כלומר בלא שטר, גובין מנכסים בני חורין. וכגון שמודה שלא פרעו, דהא קי"ל המלוה חבירו בעדים אין צריך לפרעו בעדים, אבל ממשועבדים לא יגבה, דעדים בלא שטר לית להו קלא ולא אמרינן לקוחות אפסידו אנפשייהו (לעיל מב.).

עין משפט נר מצוה

קמג א מיי' פ"ז מהל' ערכין הל' יט סמג עשין קלא טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ג:

קמד ב ג מיי' פ"י מהל' זכיה ומתנה הל' י ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין פב טוש"ע ח"מ סי' רנה סעיף ד:

קמה ד ה מיי' שם הל' ח ט טוש"ע שם סעיף ה:

קמו ו מיי' שם פ"ח הלכה ד סמג שם טוש"ע ח"מ סימן פא סעיף ג:

קמז ז מיי' שם הל' ג סמג שם טוש"ע ח"מ סי' רנ סעיף א:

קמח ח מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ד סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א:

קמט ט מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' לט סעי' א:

רבינו גרשום

קאמר (באדם) שלא להשביע את בניו שלא יאמרו בני אדם כמה ממון מניח להם ונותנין בו עין: הכא נמי. בשכיב מרע שהקדיש נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי כיון דלא אמר תנו לו איכא למימר אינו חייב לו ואלא להכי קאמר הכי דאדם עשוי שלא להשביע את עצמו שאם יקום מחליו שלא יאמרו עליו בני אדם מזל גדול של עושר יש לפלוני שקיבץ ממון כל כך ואמאי אמר רב הונא נאמן: כי קאמר. דנאמן כגון דנקיט האי בעל המנה שטר חוב על אותו שכיב מרע [שאמר] שיש לו מנה בידי. מכלל דרב ושמואל אע"ג דלא נקיט בעל המנה שטר: לא קשי' התם גבי הקדש נקיט בעל המנה א) שטר ולא מקוים הלכך אי אמר תנו מנה לפלוני קיימי' שכיב מרע לשטריה בהאי דהודה דישר הוא ונותנין לו: דפסקה למילתי' דאמר תנו איכא למימר דפרעוה וקיימוה צואת אביהן: מאי טעמא. נאמן כיון דלא אמר תנו משום דלא אדכר בדיוקא דחייב ובתר הכי אידכר דפרע ליה: ב) וצריך למימר שכיב מרע שמודה ליה לעדים אתם עדי או כתבו לו [כמו] בבריא איצטריך לומר כן ואי לא אמר כן (כבריא) יכול לומר משטה אני בך ה"נ אם לא אמר שכיב מרע אתם עדי מצי יתמי למימר משטה היה בו משחק היה בשעת מיתה ואי לא מצי למימר:

א) נ"ל ולא קשיא התם גבי הקדש נקיט בעל המנה שטר מקויים אבל רב ושמואל מיירי בדנקיט שטרא ולא מקויים וכו': ב) נ"ל צריך שכ"מ שהודה למימר לעדים אתם עדי וכו':

עין משפט
נר מצוה

קנ א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הלכה ג ופכ"ז הל' א סמג עשין לד טוש"ע ח"מ סימן סט סעיף א וטור סי' לט:

קנא ב מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' א ועי' במ"מ סמג שם טוש"ע ח"מ סימן קכט סעיף ד:

קנב ג מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' א סמג שם טוש"ע ח"מ שם סעיף א:

קנג ד ה מיי' פי"א שם הלכה ד סמג שם:

קנד ו מיי' שם פי"ט הל' א סמג שם:

קנה ז ח מיי' (שם) ופי"ב מהל' נזקי ממון הל' כב סמג עשין סו טוש"ע ח"מ סי' תי סעיף לח:

◆

רבינו גרשום

שעבודא. שמשועבדין לו נכסים של לוה למלוה מדאורייתא הוא דכתיב עבד לוה לאיש מלוה: אי הכי מלוה בשטר נמי. לא נטרוף ממשעבדי משום פסידא דלקוחות: התם אינהו. לקוחות אפסדי אנפשייהו דכיון דידעי דהוי חייב ממון למלוה בשטר דשטר קלא אית ליה לא הוה לי' למזבן מיני': שעבודא לאו דאורייתא. וקרא אסמכתא בעלמא הוא: לית ליה קלא למלוה על פה ולא ידעי לקוחות דלוה מיניה ולא גבי מינייהו: ומי אמר רבה הכי. דשעבודא לאו דאורייתא: והאמר רבה. בפרק יש נוחלין גבו יתומים מבעל חוב קרקע בחובת אביהן יש לבכור פי שנים בה דכיון דמשעבדי לאבוהון דמי כממון שלו ונוטל בה בכור פי שנים. מדקאמר שקיל בכור פי שנים בה אלמא שעבוד' דאוריית': וכי תימא איפוך. והאמר עולא דבר תורה בע"ח בזיבורית אלמא דקסבר עולא דשעבוד' דאוריית' ולא מצית אפכית ליה: אלא לעולם קסבר רבה דשעבודא לאו דאוריית' והא דקאמר רבה גבו קרקע יש לו לטעמא דבני מערבא קאמר. דשלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה וקאמר רבה מסתבר טעמייהו בקרקע וליה לא ס"ל דשקיל בה פי שנים דקסבר שעבודא לאו דאורייתא: ונפל עליו שור. בתוך הבור: והרגו. לחופר: פטור. בעל השור לפי שהוא עצמו גרם לו תקלה שחפר ברה"ר: ולא עוד אלא שאם מת השור. והחופר יורשי בעל הבור חייבין לשלם דמי שור לבעלים והא הכא האי חוב דיורשי בעל בור משלמים אינו בשטר אלא בעל פה אלמא דמלוה על פה גובה מן היורשין וקשיא לרב ושמואל. ומתרץ ר' אילעא בשעמד בדין ונתחייב החופר קודם שמת וכל פסק דין מב"ד דמי כמלוה בשטר להכי יורשי בעל הבור משלמין דמלוה בשטר גובה מן היורשין: והא הרגו. השור קתני אלמא דלא עמד בדין ואפ"ה משלמין יורשין אע"ג דהוה מלוה על פה: ומתרץ רב אדא לא הרגו לאלתר אלא עשאו טריפה. דאינו יכול לחיות ועמד בדין בית דין קודם שמת והוי כמלוה בשטר: והא תני מת. חגא הרגו ומת בבור וקברו ואפ"ה יורשין חייבין לשלם אע"ג דלא עמד בדין: ומתרץ לעולם חייבוהו ב"ד קודם שמת והיה כמלוה

(א) [א] הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין (ט) [ב] ערב היוצא לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין מעשה ובא לפני ר' ישמעאל ואמר גובה מנכסים בני חורין אמר לו בן ננס אינו גובה לא מנכסים משועבדים ולא מנכסים בני חורין אמר לו למה אמר לו הרי [ג] החונק את אחד בשוק ומצאו חבירו ואמר לו הנח לו [ואני אתן לך] פטור שלא על אמונתו הלוהו אלא איזה הוא ערב שהוא חייב הלוהו ואני נותן לך חייב שכן על אמונתו הלוהו [ג] ואמר רבי ישמעאל הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות שאין לך מקצוע בתורה (א) יותר מהן והן כמעיין הנובע והרוצה שיעסוק בדיני ממונות ישמש את שמעון בן ננס: **גמ'** אמר עולא [ד] דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה ע"פ גובה מנכסים משועבדים מאי טעמא [ה] שעבודא דאורייתא ואלא מה טעם אמרו מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסין בני חורין משום פסידא דלקוחות אי הכי מלוה בשטר נמי התם אינהו נינהו דאפסידו אנפשייהו ורבה אמר דבר תורה אחד מלוה בשטר ואחד מלוה על פה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין מ"ט שעבודא לאו דאורייתא ומה טעם אמרו מלוה בשטר גובה מנכסים משועבדים כדי שלא תנעול דלת בפני לוין אי הכי מלוה על פה נמי התם לית ליה קלא ומי אמר רבה הכי והא [ד] אמר רבה גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו (ב) וכי תימא איפוך דרבה לעולא ודעולא לרבה והא (ה) אמר עולא [י] דבר תורה בעל חוב דיניה בזבורית (ו) (אלא) רבה טעמא דבני מערבא קאמר וליה לא סבירא ליה רב ושמואל דאמרי תרווייהו [ז] מלוה על פה אינו גובה לא מן היורשין ולא מן הלקוחות מ"ט שעבודא לאו דאורייתא (ח) ר' יוחנן ור' שמעון בן לקיש דאמרי תרווייהו מלוה על פה גובה בין מן היורשין ובין מן הלקוחות מ"ט שעבודא דאורייתא מיתיבי (ט) [ט] החופר בור ברשות הרבים ונפל עליו שור והרגו פטור ולא עוד אלא [ח] שאם מת השור יורשי בעל הבור חייבים לשלם דמי שור לבעליו אמר ר' אלעא אמר רב בשעמד בדין והא הרגו קתני (י) אמר רב אדא בר אהבה שעשאו טרפה והא אר"נ תני (כ) תנא מת וקברו התם דיתבי דייני אפומא דבירא וחייבוהו

אמר

הוציא עליו. כתב ידו. של לוה שהוא חייב לו ממון ואין כאן עדות אחרת: **גובה מנכסים בני חורין.** דלא גובה ממשועבדים אלא מלוה הכתוב בשטר שיש בו עדים דכיון דאיכא תרתי שטר ועדים מפקי ליה לקלא ולקוחות הוא דאפסידו אנפשייהו שלא חקרו בדבר ויניחו בני חרי למוכר לגבות מהם: **ערב היוצא כו'.** שכתב בתוך השטר אחר חתימת העדים אני פלוני בן פלוני ערב: **גובה מנכסים בני חורין.** מן הערב בערבות שבעל פה דמלוה ע"פ היא כיון דלא חתימי עדים על הערבות וה"ה לערב בלא שטר אחר מתן מעות: **אמר ליה בן ננס אינו גובה.** דכל ערב שלאחר מתן מעות לא הוי ערב שלא על אמונתו והבטחתו של ערב זה הלוהו: **גמ' שעבודא דאורייתא.** יוציא אליך העבוט (דברים כד) וה"ה למקרקעי: **לאו דאורייתא.** וקרא במשכנו שלא בשעת הלואתו בב"מ (דף קיד:): (ג) **משום פסידא דלקוחות.** שלא יוכלו להזהר בדבר שאין ידוע לעולם: **ומי אמר רבה.** שעבודא לאו דאורייתא והא אמרינן בפ' יש נוחלין (לעיל דף קכד:) שלחו מתם בכור נוטל פי שנים במלוה ואמר רבה עלה גבו קרקע בחובת אביהם יש לו דכמאן דמשעבד בחיי אבוהון דמי וקרינא ביה בכל אשר ימצא לו(ל) אלמא שעבודא דאורייתא: (מ)**איפוך גבו קרקע אין לו גבו מעות יש לו.** דמעות הלוהו ומעות משלם ודמי טפי לאשר ימצא לו: **בע"ח דיניה בזיבורית.** ונפקא ליה בפ"ק דב"ק (דף ח.) מוהאיש אשר אתה נושה בו יוציא וגו'(נ) מה דרכו של אדם להוציא פחות שבכלים אלמא שעבודא דזיבורית דאורייתא: **ומשני לטעמייהו דבני מערבא קאמר.** דאמרי(ס) התם נוטל פי שנים במלוה במקרקעי אמור ולא במעות ומיהו לדידיה סבירא ליה דבכור אינו נוטל פי שנים ולא שנא גבו קרקע ולא שנא גבו מעות דשעבודא לאו דאורייתא: **יורשי בעל הבור חייבין לשלם.** אלמא מלוה ע"פ גובה מן היורשים וקשיא לרב ושמואל: **כשעמד בדין.** דמעשה ב"ד כמלוה בשטר דמי: **שעשאו.** השור טריפה ועמד בדין קודם שיצתה נשמתו: **וקברו.** השור דחפו וקברו בתוך קרקעית הבור: **אפומא דבירא.** לפני מותו:

אמר

גבו קרקע יש לו גבו מעות אין לו. אע"ג דמיניה (ד) מיירי מ"מ מעות אין לו דלאו הני מעות שבק אבוהון אע"ג דהיינו מיניה קרקע אמאי יש לו (ע) אלא ודאי עיקר שעבוד הוא על קרקע אלמא שעבוד קרקע לקוחות דאורייתא: **דבר** תורה ב"ח דינו בזבורית. תימה היכי מוכח מהכא דשעבודא דאורייתא דלמא היינו מיניה דמיניה פשיטא דגבי בין קרקע ובין זוזין ושמא עולא אמרה על הא דפ' הניזקין (גיטין דף מח:) דאין נפרעין מנכסים משועבדי' במקום שיש בני חורין ואפי' הן זיבורית דמשום פסידא דלקוחות אוקמוה אדאורייתא ומדקאמר אוקמוה אדאוריית' משמע דהתם נמי דאוריית' הוא מיהו לא אשכחן דקאמר איהו בהדיא הכי אבל הגמרא קאמר התם בהניזקין (שם נ.) כדעולא דאמר עולא כו' ומשום פסידא דלקוחות כו' ואפילו (ה) אומר בהדיא הכי לא הוה דוקא(פ) דשפיר משמע אוקמוה אדאורייתא דמיניה הוא ונראה שמא מדקאמר בזבורית משמע קרקע זבורית מדלא הזכיר סובין ואין נראה לפרש דהאי דמ"ד לאו דאורייתא היינו אפי' מיניה דהא פשיטא שחייב לשלם ואם אין לו מעות פשיטא דאינו פטור בכך אלא יתן לו סובין או קרקע (צ)(או) ימכר ויתן לו מעות אלא בשעבוד לקוחות מיירי שמשועבדים אע"פ דכתב ליה אחריות בהדיא לאו דאורייתא הוי האי קנין דמדאוריית' לא יוכל לשעבד בחובו את נכסיו מן הלקוחות אע"פ שיכול למכרן ומה שפי' רשב"ם גבי שעבוד דאוריית' הוי האי קנין דכתיב יוציא אליך את העבוט וגבי לאו דאורייתא פי' והא דכתיב יוציא אליך העבוט במשכנו שלא בשעת הלואתו בב"מ (דף קיד:) (ק)(לא) משמע דבשעבוד דמיניה פליגי ולא ידע רבי מאי קאמר וגם לא הבנתי מה שאומר למ"ד לאו דאורייתא דקרא במשכנו (ו) בשלא בשעת הלואתו כ"ש דהוי דאורייתא דבשלא בשעת הלואתו הוא גבייה מחוב: **אינו** גובה לא מן היורשים. תימה כיון דמלוה בשטר גובה מן היורשים אע"ג דשעבוד לאו דאורייתא שלא בשטר נמי מ"ט לא גבי מה לי היכא דאית ליה קלא מה לי היכא דלית ליה קלא וי"ל (ז) מי שמלוה בעדים אינו חושש לקלא ולגבייה דלקוחות לא תקנו חכמים לגבות מן היורשין: **לא** מן היורשין. וקשה לר"י דבארבעה אבות (ב"ק דף יח: ושם) גבי הלכה גובין מן העבדים אמר ר"א אפילו מיתמי לא מגיה מיניה אפילו מגלימא דעל כתפיה ומשני שעשאו אפותיקי ומכרו משמע אבל מיתמי לא גבי ותימה דפסקינן לקמן דמלוה ע"פ גובה מן היורשין ולא מן הלקוחות אלמא גובה טפי מן היורשין ממן הלקוחות והתם גבי טפי מלקוחות ותירץ רבי דודאי מלקוחות גבי טפי מדגבי מיורשים אע"ג דעדיפי לקוחות הכא כדאשכחן גבי מוכר שדהו בעדים גובה מנכסים משועבדים דקאמר לעיל בחזקת הבתים (דף מא: מב.) אפסודי אפסדי אנפשייהו ואע"ג דאינו גובה מן היורשין וטעמא משום שעשו חולפה לקנות דבר שיש עליו קול שהיה משועבד והאי טעמא לא שייך ביורשין ומהאי טעמא גבי נמי מלקוחות התם ולא מן היורשין מיהו אין נראה לרבי שמוכר שדהו בעדים גובה מן היורשין כמו מן הלקוחות מאחר דאית להו קלא כמו שמלוה בשטר גובה מן היורשין לרב ושמואל אע"פ שמלוה ע"פ אינו גובה הואיל ואית להו קלא ומטעם תקנה כמו שתקנו במלוה דגבי משום נעילת דלת והכי נמי אשכחן בסנהדרין (דף לב.) ומה טעם אמרו דיני ממונות לא בעינן דרישה וחקירה שלא תנעול דלת בפני לוין ואפילו בכל דיני ממונות שבעולם אנו דנים בלא דרישה וחקירה משום תקנת השוק בין בדיני ירושה בין בדיני מקח ה"נ טעמא משום דנעילת דלת לאו דוקא והוא הדין במקח וממכר כדפרישית וכן בעמד בדין דבסמוך ומשום קלא גובה מן היורשים ומן הלקוחות שלא תפתח דלת הלווים ובההיא דארבעה אבות (ב"ק דף יח:) נראה דבעי למימר כדפרישית התם אלא כגון שעשאו אפותיקי ועמד בדין דבסמוך מספקא לרבי אי משום קלא אי משום תפיס למוחזק(ר) דכל מעשה ב"ד אין משמיטין ואי הוה מעשה ב"ד הוה טעמא דעמד בדין משום דהוי כמוחזק בכך ואי לא מיירי אלא בכתובה הוי טעמא דעמד בדין משום דאית ליה קלא והלכך גבי מן יורשין משום פתיחת(ש) דלת בפני הגזלנין וכ"ש [מן](ת) הלקוחות וזה נראה עיקר דעמד בדין משום קלא הוא ולא משום דתפיס לאונס ומפתה גופייהו בעמדה בדין נעשה כמלוה ומשמיטין לברייתא דתניא כוותיה דשמואל בהמביא תניין (גיטין דף יח.):

דיתבי דיינא אפומא. ותימה אמאי תני ר"נ וקברו מאחר דפרשינן לה הכי וסבירא ליה אינו גובה מן הלקוחות ואומר רבי דאיכא למימר דקמ"ל שאע"פ שקרוב זה החופר למיתה מיד שהשור היה ממיתו (א)והכהו מועיל דין שדנים שם ולא אמרינן גברא קטילא דייני:

גובה

מסורת הש"ס

א) לעיל קמו. כתובות כא., ב) גיטין כא. כתובות קב., ג) ברכות סג:, ד) ב"ק מג. לעיל קכד:, ה) [ב"ק ח. גיטין נ.], ו) רש"ל מ"ז, ז) [לעיל מב. קנז. קדושין יג: ב"ק קד: ערכין ז:], ח) [קדושין שם], ט) [ערכין ז. כל הענין], י) [גיטין מג.], כ) [בערכין ז. אי' חגא], ל) [דברים כח], מ) [עי' רש"ל שהיה לרשב"ם גירסא אחרת], נ) [דברים כד], ס) צ"ל דאמרי. רש"ש, ע) רש"ל לו כ"ש דלמא לא הני קרקע שבק אבוהון וגם לאו מיניה הוא שהרי מעות הלוהו אלא ודאי כו', פ) צ"ל דיוקא. רש"ש, צ) רש"א מ"ז, ק) רש"ל מ"ז, ר) צ"ל דמיחשב למוחזק. רש"ש, ש) צ"ל נעילת דלת. רש"ש, ת) [רש"ל], א) צ"ל ממיתו וקוברו. רש"ש,

◆

הגהות הב"ח

(א) במשנה מקצוע בתורה גדול מהן: (ב) גמ' גבו מעות אין לו ורב נחמן אמר גבו מעות יש לו איפוך דרבה לרב נחמן ודרב נחמן לרבה והא שמעתא לא אזלא הכי כדאמר ליה אביי לרבה לדידך קשיא כו' וכי תימא איפוך כצ"ל: (ג) רשב"ם ד"ה משום נ"ל קודם ד"ה לאו: (ד) תוס' ד"ה גבו כו' אע"ג דמיניה הוא מכל מקום מעות אין לו דלאו הני מעות שבק אבוהון ופריך קרקע אמאי יש לו אע"ג דהיינו נמי מיניה כיון דלאו הני קרקע שבק אבוהון שהרי מעות הלוהו אלא ודאי עיקר שעבוד כצ"ל: (ה) ד"ה דבר כו' ואפי' אמר בהדיא כו' דמיניה הוא ושמא נראה מדקאמר כו' דהאי מאן דאמר: (ו) בא"ד דקרא במשכנו כו' דבשלא בשעת הלואתו כ"ש: (ז) ד"ה אינו כו' וי"ל כיון דמי שמלוה:

◆

מוסף רש"י

הוציא עליו כתב ידו. היינו חתימת ידו, כדתנן (גיטין עא:) כתב סופר ועד כשר, ואמר ר' ירמיה חתם סופר שנינו (לעיל קסז.). **גובה מנכסים בני חורין.** וממשעבדי לא, דלית ליה קלא לדבר שאינו עשוי בעדים (כתובות כא.). **ערב היוצא לאחר חיתום שטרות.** לאחר שנחתם השטר כתב הערב כתב ידו ואני ערב (גיטין כא.) תחת חתימת העדים כתוב פלוני ערב והוא מודה בדבר (כתובות קב.). **גובה מנכסים בני חורין.** המלוה מן הערב, ולא מנכסים משועבדים, כיון דלאחר חיתום השטר הוה הויא לה כמלוה על פה (שם) כיון דליכא שטר בעדים לית ליה קלא (גיטין כא.). **הרוצה שיחכים יעסוק בדיני ממונות.** שדיני ממונות עמוקים הם (ברכות סג:). **גבו קרקע יש לו.** גבו יורשין קרקע במלוה שהלוה אביהם, יש לו לבכור פי שנים, דהוה ליה כמוחזק, דהאי קרקע אשתעבד ליה לאבוהון (ב"ק מג.) וכמי שהיה לו במשכון דמי וחשבינן ליה מוחזק ליטול הבכור פי שנים (לעיל קכד:). **גבו מעות אין לו.** פי שנים, דלאו הני מעות הניח אביהן והוי ראוי (ב"ק חג.) דמלוה להוצאה ניתנה והני מעות אחריני נינהו וכאילו לא הוחזק בם אביהן (לעיל קכד:). **מלוה על פה אינו גובה כו'.** אבל מלוה בשטר הוא עצמו שיעבדו, דכתב ליה כל נכסי דאית לי אחראין לשטרא דנן (קדושין יג:). **ונפל עליו שור והרגו.** השור הרג את החופר, פטור. בעל השור (ערכין ז.). **בשעמד בדין.** קודם שמת וחייבוהו לשלם לפיכך גובה מן היורשין דכיון דדינו חרוץ לשלם הוה ליה כמלוה בשטר (שם). **מת וקברו.** השור בבור כגון שהפיל עמו חוליא ונקבר בה החופר ואפ"ה חייבין יורשין (שם). **וחייבוהו.** מיד לשלם (שם).

(א)אמר רב פפא [א]הלכתא מלוה על פה גובה מן היורשין [ב]ואינו גובה מן הלקוחות גובה מן היורשין כדי שלא תנעול דלת בפני לוין ואינו גובה מן הלקוחות דלית ליה קלא: הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו גובה מנכסים בני חורין וכו': בעא מיניה רבה בר נתן מר' יוחנן הוחזק כתב ידו בבית דין מאי אמר ליה [ג]אף על פי שהוחזק כתב ידו בבית דין אינו גובה אלא מנכסים בני חורין מתיב רמי בר חמא [ד]שלשה גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר ואלו הן [ה]כתב בכתב ידו ואין עליו עדים [ו]יש עליו עדים ואין בו זמן יש בו זמן ואין בו אלא עד אחד הרי אלו שלשה גיטין פסולין ואם נישאת הולד כשר רבי אלעזר אומר [ז]אף על פי שאין עליו עדים אלא שנתנו לה בפני עדים כשר וגובה מנכסים משועבדים שאני התם (א) דמשעת כתיבה הוא דשעבד נפשיה: ערב היוצא לאחר חיתום שטרות וכו': אמר רב קודם חיתום שטרות גובה מנכסים משועבדים לאחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין זמנין אמר רב אפילו קודם חיתום שטרות אינו גובה אלא מנכסים בני חורין קשיא דרב אדרב לא קשיא [ז]הא דכתב ביה פלוני ערב הא דכתב ביה ופלוני ערב ור' יוחנן אמר אחד זה ואחד זה אינו גובה אלא מנכסים בני חורין ואף על גב דכתב ביה ופלוני ערב מתיב רבא [ג][ח]עדים החתומין על שאילת שלום בגט פסול חיישינן שמא על שאילת שלום חתמו ואמר רבי אבהו לדידי מיפרשא ליה מיניה דרבי יוחנן [ט]שאילו פסול ושאילו כשר הכא נמי דכתב פלוני ערב אי הכי היינו דרב אימא וכן אמר רבי יוחנן: מעשה ובא לפני רבי ישמעאל וכו': אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן אף על פי שקילס רבי ישמעאל את בן ננס הלכה כמותו איבעיא להו בחנוק מה לי אמר רבי ישמעאל תא שמע דאמר ר' יעקב אמר רבי יוחנן חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק הלכה כמותו או אין הלכה כמותו תא שמע דכי אתא רבין אמר רבי יוחנן חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק והלכה כמותו אף בחנוק אמר רב יהודה אמר שמואל [י]חנוק וקנו מידו משתעבד מכלל דערב בעלמא לא בעי קנין ופליגא דרב נחמן דאמר רב נחמן ערב

אמר רב פפא הלכתא כו'. לעיל [קעה.] פירשתי גביית מלוה מן היתומים וגם בפרק שום היתומים בערכין (דף כב:) אמר רבא הלכתא אין נזקקין לנכסי יתומים כו': **בעא מיניה רבה בר נתן מרבי יוחנן הוחזק כתב ידו בבית דין מהו.** לאחר זמן שמסר לו הלוה למלוה כתב ידו שהוא חייב לו ממון ובא בב"ד והודה בפניהם שהוא כתב ידו וכתבו לו ב"ד הנפק הוא הנקרא אשרתא וקיום השטר: **מאי.** מי אמרינן הרי הוא מעתה כשטר שיש בו עדים ויגבה ממשעבדי דלאחריות טעות סופר הוא(ד) דכל שטר מלוה ומכירה שחותמים בו עדים גובין ממשעבדי כאילו כתוב בהן אחריות או דלמא קיום שטר אינו מועיל לשום שטר אלא להחזיקו בב"ד לכמות שהיה מקודם לכן שאילו ימותו עדים או לוה לא יוכל לטעון שטר זה מזויף הוא דב"ד קיימוהו ויגבה בו המלוה וגם זה לא יגבה אלא מבני חורין ולהכי אהני ב"ד שלא יוכל לוה לומר אין זה כתב ידי: **פסולין.** לינשא בו: **ואין עליו עדים.** אלא שנמסר לה בפני עדים דעדי מסירה כרתי ליה בדיעבד: **הרי אלו כו'.** בגיטין [פו.] מפרש הרי אלו דרישא והרי אלו דסיפא(ה) למעוטי מאי והתם מפרשא כולה: **כשר.** לכתחלה דסבירא ליה עדי מסירה כרתי: **וגובה מנכסים משועבדים.** כלומר ואם שטר מלוה הוא אותו השטר הכתוב בכתב ידו ואין בו עדים אלא שמסרו בפני עדים גובה מנכסים משועבדים והכי מפרש התם ר' יוחנן אליבא דר' אלעזר בפ' [המביא תניינא] (גיטין כג:) שאפי' בשאר שטרות גובה מנכסים משועבדים בעדי מסירה בלבד. אלמא הוציא עליו כתב ידו שהוא חייב לו ומסרו בפני עדים גובה ממשעבדי וכל שכן הוחזק בבית דין: ה"ג **שאני התם דבשעת כתיבה הוא דשעבד נפשיה.** כשנכתב השטר נכתב כדי למסרו בפני עדים שיהו עדי מסירה במקום עדי חתימה הלכך כיון דלר' אלעזר עדי מסירה כרתי כאילו נחתמו בתוך השטר דמי אבל אנו מיבעיא לן בהוציא כתב ידו בעלמא ששמו של לוה חתום בו שזה מסר לו במקום הודאה שלא יוכל לחזור ולכפור בו ולומר פרעתי כל זמן שחתימתו ביד מלוה (ב) שלא נעשה השטר בלשון של שטר שעדים חתומים בו ואחר זמן החזיקו בב"ד וכשהלוהו כמלוה על פה הויא ותו לא מלו ב"ד בקיומן לעשותו שטר שיש בו אחריות נכסים שהרי לא לדעת כן נכתב מתחלה. כן נראה בעיני שמועה זו וכן עיקר. ואית דגרסי משעת הכתובה(ו) ולא ירדו לשיטת השמועה: **פלוני ערב.** הפסיק הענין ודלמא לא אסהדי עדים אלא אשטרא דלעיל לחוד: **ופלוני ערב.** וי"ו מוסיף על ענין ראשון ועל השטר ועל הערבות חתימי סהדי: **ושאילו כשר.** שעל הכל העידו עדים: **הלכה כמותו.** כר' ישמעאל דגובה מנכסים בני חורין: **חנוק מה לי אמר רבי ישמעאל.** דלמא משום נערא דחבריה שנחנק נמי גמר ומקנה או דלמא מתכוין הוא להצילו מחניקה ומלוה הוא דקא עביד ולאו מידי חסריה ולא הוי ערב:

גובה מן היורשים כדי שלא תנעול דלת בפני לוין. הכא מוקי הך מילתא אליבא דכולי עלמא בין למאן דאמר דאורייתא בין למאן דאמר לאו דאורייתא ובפרק קמא דקדושין (דף יג: ושם) אמרינן גובה מן היורשים שעבודא דאורייתא ואינו גובה [מן הלקוחות כו'] ויש לפרש דרב פפא לא אמר אלא מלוה על פה גובה מן היורשים ואינו גובה מן הלקוחות וגמרא מפרש לה הכא למאן דאמר שעבודא לאו דאורייתא והתם למאן דאמר שעבודא דאורייתא והוי כמו איכא דאמרי מילתא דהכא ודהתם וכעין זה מצינו בהמקבל (ב"מ דף קיב. ושם) דבעו מיניה מרב ששת קבלן עובר בבל תלין או לא אומן קונה בשבח כלי או לא(ז) ובהגוזל קמא (ב"ק דף נט.) משמע שלא שאלו ממנו אם אומן קונה בשבח כלי או לא ובשם ה"ר אליהו מ"כ מפרש דהא דפסיק רב פפא התם דשעבודא דאורייתא היינו לענין קרבן כגון האשה שמתה יביאו היורשים עולתה דאיירי התם לעיל במשנה וכן משמע התם מתוך פירוש רבינו חננאל וכן עיקר(ח):

משעת כתיבה שעבד נפשיה. (ט)כדפירש בקונטרס ולא גרסינן משעת כתובה דהוי משמע דעדי חתימה כרתי בכתובה לרבי אלעזר וזה אינו דהא אפילו אין בכתובה עצמה אלא עדי מסירה כשר כדאמרינן(י) דאמר ר"א בין בגיטין בין בשטרות וקיימא לן כוותיה בין בגיטין בין בשטרות מההיא דזה בורר (סנהדרין דף כח: ושם)(כ) (הג"ה) (ל)[הכא] נמי דכתב ביה אני פלוני ערב ותימה דאם כן ליהוי כשאילו ותירץ מורי ר' דשאני שאילו שדומה שסותר הגט ולעיל (דף קסב:) נמי אמרינן מילאהו בקרוזין כשר:

והלכה כמותו אף בחנוק. קשה לר"י על ההיא דהנושא (כתובות דף קא: ושם קב. ד"ה אליבא) דאמר ר' יוחנן באומר לחבירו חייב אני לך מנה בשטר דאלימא מילתא דשטרא וכמאן דאמר להו אתם עדי דמי ומוקי נפשיה כר' ישמעאל (מ)דלא פליג עליה ר' ישמעאל אלא משום דסבר דערב לאחר מתן מעות משתעבד כדאמר דהלכה כמותו אף בחנוק ורבי יוחנן גופיה (נ)[אפשר דס"ל] כשאמר לו בשוק הנח לו ואתן לך פטור דליכא אלימות' דשטר כלל ומנלן דסבר אלימא מילתא דשטרא ונראה לרבי דחנוק נמי דהכא בשטר טעמא(ס) דאלימא מילתא דשטרא (ע)גמר ומשעבד נפשיה ופי' בקונטרס דלא גרסינן בתר הכי הנך כולהו בעו קנין וכן נראה כי כבר פירש דין כולם ובפירוש רבינו חננאל הוא משמע לפרשו כך בין בחנוק בין בלא חנוק בין בשטר ובין בעל פה בעי קנין ויש ספרים שאין כתוב בהן כלל ונחת לזה מזה:

הדרן עלך גט פשוט וסליקא לה מסכת בבא בתרא

מסורת הש"ס

א) קדושין יג: בכורות מח:, ב) גיטין ג: פו., ג) שם פו. [תוספתא גיטין פ"ז], ד) [ב"מ יד.], ה) [לפנינו שם: מנינא דרישא ומנינא דסיפא], ו) בס"א: המתיבה, ז) [וע"ע תוס' מנחות נח: ד"ה ואיכא דאמר], ח) [ועי' תוס' קדושין יג: ד"ה אמר ר"פ], ט) ועי' רש"א, י) נ"ל כדאמר ר"י דאמר ר"א. רש"ש, כ) [ועי' תוס' גיטין ג: ד"ה וגובה], ל) רש"א, מ) רש"ל הא לא, נ) רש"ל, ס) נ"ל ומטעמא. רש"ש, ע) רש"א מה"ד,

◆

הגהות הב"ח

(א) גמרא שאני התם דבשעת: (ב) רשב"ם ד"ה הכי גרסינן וכו' ביד מלוה ולא נעשה:

◆

מוסף רש"י

שלשה גיטין פסולין. לכתחילה (גיטין ג.). **ואם נישאת הולד כשר.** הא תנא לאו כר' מאיר סבירא ליה דאמר עדי חתימה כרתי, דלר"מ הוולד ממזר (גיטין פו. עי"ש ובהגהות הב"ח). **כתב בכתב ידו.** ידי הבעל, **ואין בו זמן.** באיזה זמן נכתב (שם ג:) זמן תקנתא דרבנן משום בת אחותו הלכך הולד כשר (שם פו.). **ואין בו אלא עד אחד.** וכתב ידי סופר (שם ג:) פליגי בה בגמ' איכא למ"ד אכתב ידו קאי אפילו הכי אשמעינן דלכתחילה לא ורישא אשמעינן דאפילו אין בו עד אם ניסת הוולד כשר, ואיכא למ"ד אכתב סופר קאי ואפילו הכי הוולד כשר דסופר הוה ליה כמקום עד שני (שם פו.). **אף על פי שאין עליו עדים.** ואינו כתב ידו, **אלא שנתנו לו בפני עדים כשר.** לינשא לכתחילה (שם). **וגובה מנכסים משועבדים.** גובה כתובתה בגט זה מנכסים משועבדים, דתנן בכתובות (פט.) הוציאה גט ואין עמו כתובה גובה כתובתה, לישנא אחרינא גובה מנכסים משועבדים אם שטר מלוה הוא גובה מנכסים משועבדים, שטר חוב נמי קרי גט כדאמרינן בעלמא (ב"ק לה.) וגט חוב שאין בו אחריות (שם ג:).

הדרן עלך מסכת בבא בתרא

◆

רבינו גרשום

בשטר ולהכי משלמין יורשין: הוחזק כתב ידו בב"ד. שהעידו לפני ב"ד שזו כתיבת יד לוה מאי. מי אמרינן כיון דהוחזק בבית דין דמי כמלוה בשטר וגובה מנכסים משועבדים או דלמא כיון דלא חתימי עליו עדים הוה כמלוה על פה וגובה מבני חורין: אמר ליה אף על פי שהוחזק כו'. הואיל דלא חתימי עליו עדים: ר' אלעזר אומר אע"פ שאין עליו עדים. אלא הואיל שכתב בכתב ידו ונתנו לה בפני עדים כשר וגובה כתובתה מנכסים משועבדים. אלמא אף על גב (בלא חתימת) [דלא חתימין] עדים עליה גבי ממשעבדי וקשי' לר' יוחנן. ואי קשי' לך היכי מצית מקשי גברא מגברא מר' אלעזר לר' יוחנן. תריץ הכי א) בריית' היא ומברייתא מצי מקשי. ואמר לך ר' יוחנן הא לא קשיא לי דהתם אמאי גבי ממשעבדי דאיכא כתובתה בידה דאיכא שטרא מעליא דמשעת כתובה שעבד נפשי' אבל הכא דלא שטר מעליא הוא דאין עליו עדים במאי מצי גבי ממשעבדי: ערב היוצא לאחר חיתום שטרות. שכתב מתחת חתימת העדים ופלוני ערב גובה המלוה מאותו ערב מנכסים בני חורין לפי שהואיל שנכתב לאחר החתימת העדים כמלוה על פה דמי שיש לו על הערב: ב) מעשה בא לפני ר' ישמעאל בערב היוצא אחר חיתום שטרות: שלא על אמונתו הלוהו. פירש ר' שלא

עין משפט נר מצוה

קנו א מיי' פי"א מהל' מלוה ולוה הל' ד' סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קז סעיף א:

קנז ב מיי' שם וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' לט סעיף א וסי' קיא סעיף א:

קנח ג מיי' שם הלכה ג וסמג שם טוש"ע ח"מ סי' סט סעיף ג:

קנט ד מיי' פ"א מהל' גירושין הלכה יד ועי' בהשגות ובמ"מ סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף כ:

קס ה מיי' שם הל' כה ועי' בהשגות ובמ"מ וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קמ סעיף א:

קסא ו מיי' שם הל' טו [ופי"א מהל' מלוה הל"ב] וסמג שם טוש"ע אה"ע סי' קנג סעיף א [חו"מ סי' מ סעיף ב]:

קסב ז מיי' פכ"ו מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף ז:

קסג ח ט מיי' פ"ד מהל' גירושין הלכה כה סמג עשין נ טוש"ע אה"ע סי' קל סעיף ג:

קסד י מיי' פכ"ה מהל' מלוה ולוה הל' א סמג עשין צד טוש"ע ח"מ סי' קכט סעיף א:

◆

רבינו גרשום (המשך)

על אמונתו של ערב הלוהו לפי שלא היה בשעת מתן מעות והכא איכא למימר כיון דנכתב הערב לאחר החיתום איכא למימר לא הלוה בשעת מתן מעות ולא על אמונתו הלוהו דלא אמר בשעת מתן מעות על מנת שאפרע ממי שארצה להכי אינו גובה אפי' מבני חורין: ישמש את שמעון בן ננס. שבקי הוא הרבה בדיני ממונות: הא דכתב ביה בשטר קודם [ופלוני ערב] ואח"כ חתמו העדים משמע וו מוסיף על ענין ראשון דכי היכי דחתמי על מה שכתוב בשטר חתמו נמי על מאי דכתב ביה ופלוני ערב. אבל אי כתב קודם חתימת העדים פלוני ערב משמע דהיינו מילתא אחריתא ועדים לא חתמו ג) אלא אפי' לרב והוי שטר גופיה על פה וערב במלוה על פה לא טרף מלוה מערב אלא מבני חורין אעיקר שטרא ולא אפלוני ערב הלכך אינו גובה אלא מנכסים בני חורין: לדידי מיפרשא לי מיניה דר' יוחנן. היכא דמי קתני ברייתא דפסול אי כתב בגט בסוף כדת משה וישראל שאילו בשלום פלוני ושוב חתמו עדים איכא למימר על שאילת שלום חתמו שאלו עדים שזה שואל בשלום פלוני אבל אעיקר הגט אין מעידין ואי כתבו בסופו ושאילו בשלום פלו' ושוב חתמו כשר דמשמע דאשאילת שלום ועל כל מאי דכתב בגט חתמו וגובה כתובה מנכסים משועבדים ואמאי קאמר ר' יוחנן אחד זה ואחד זה אין גובה אלא מנכסים בני חורין ואע"ג דכתב ביה ופלוני ערב. ומשני לא התם נמי בההוא קאמר ר' יוחנן דגובה מבני חורין היכא דכתב ביה פלוני ערב אבל אי כתב ביה ופלוני ערב גובה מנכסים משועבדים ומקשי' היינו דרב דרב הכי נמי אמר. ומתרץ אימא וכן אמר ר' יוחנן כרב: אע"פ שקילס ר' ישמעאל את בן ננס. דאמר ישמש את בן ננס: הלכה כמותו. כר' ישמעאל דגובה מנכסים בני חורין: חלוק היה ר' ישמעאל. על בן ננס אף בחנק דגובה מן הערב מנכסים בני חורין: חנוק וקנו מידו. אחד שהיה חונק חבירו בשביל חובו ומצאו חבירו ואמר ליה הנח לו ואני אתן לך וקנו מן זה הערב שיפרע בשבילו משתעבד. מכלל דערב דעלמא משתעבד בלא קנין:

א) לכאורה נ"ל מתניתין היא. ועי' בגיטין פו ע"ב. ב) מכאן עד ד"ה הא דכתב ביה שייך למתני'. ג) נ"ל לא חתמו אלא אעיקר שטרא ולא אפלוני ערב והוי כערב ע"פ וערב וכו' אלא מבני חורין: